

گذار اپیدمیولوژیک و تغییر سیمای سلامت

احمد خسروی^۱، دکتر رضا چمن^۲

۱- دانشگاه علوم پزشکی شاهرود- مرکز تحقیقات علوم رفتاری و اجتماعی در سلامت. ۲- دانشگاه علوم پزشکی شاهرود- مرکز تحقیقات علوم رفتاری و اجتماعی در سلامت- استادیار اپیدمیولوژی.

چکیده

گذار اپیدمیولوژیک با تغییر الگوی علل مرگ‌ومیر و بیماری توأمان با گذار دموگرافیک و تغییرات حاصل از آن در ترکیب سنی جمعیت واقعیتهای به نام تغییر سیمای سلامت را بدنبال داشته است. به‌طور مشخص تاکنون جامعه جهانی با سه گذار اپیدمیولوژیک عمده مواجه بوده، به‌طوری‌که اولین مرحله گذار، در اواخر دوره پارینه سنگی (Paleolithic) و دوران نوسنگی (Neolithic)، حادث گردیده و مشخصه بارز این دوره بروز و شیوع بالای بیماری‌های عفونی و فوق‌العاده مسری و متعاقب آن مرگ‌ومیر بسیار زیاد ناشی از این عوامل بوده است و هم‌چنین جنگ، قحطی و خشکسالی از مهم‌ترین عوامل تعیین‌کننده مرگ و بیماری در جامعه جهانی محسوب می‌شدند. دومین گذار، با آغاز انقلاب صنعتی شکل گرفت و مشخصات این دوره عبارتند از کاهش بیماری‌های عفونی به دنبال بهبود شرایط زندگی و تأمین تسهیلات بهداشتی و کشف برخی واکسن‌ها و آنتی‌بیوتیک‌ها که به پیشگیری و کنترل بیماری‌های عفونی کمک شایان توجهی نمود. بالاخره سومین گذار که از حدود سه دهه قبل آغاز گردیده مبتنی بر بروز و شیوع روز افزون بیماری‌های مزمن و غیرواگیر می‌باشد.

در کشور جمهوری اسلامی ایران در یکی دو دهه اخیر شاهد آنیم که با توسعه تکنولوژی و گسترش زیر ساخت‌های صنعتی، افزایش شهرنشینی، کنترل نسبی بیماری‌های عفونی خصوصاً بیماری‌های قابل پیشگیری با واکسن، کاهش میزان‌های مرگ‌ومیر کودکان، تغییر ساختار سنی جمعیت و افزایش درصد جمعیت سالمندان کشور و با افزایش امید زندگی و هم‌چنین به تبع تأثیرات ناشی از تغییرات و تحولات جهانی و بین‌المللی تغییرات گسترده‌ای در سبک زندگی و به تبع آن سیمای علل بیماری و مرگ‌ومیر مردم کشورمان به وقوع پیوسته است. اکنون شایع‌ترین علل مرگ به ترتیب بیماری‌های قلبی- عروقی، سوانح و حوادث و سرطان و تومورهاست و از طرفی بیماری‌های نوپدید و بازپدید عفونی (ایدز، سل، هپاتیت ویروسی و...) را باید جدی گرفت و هم‌چنین آسیب‌های روانی- اجتماعی همچون اعتیاد، افسردگی و خودکشی بخش قابل توجهی از بار بیماری‌ها را به‌خود اختصاص داده‌اند. پیشگیری و کنترل عوامل خطری همچون کم تحرکی، عادات نامناسب غذایی، اعتیاد، استعمال دخانیات، آلودگی محیط زیست با آلاینده‌های جدید و عدم رعایت اصول ایمنی ترافیک شرایط ویژه‌ای ایجاد نموده و این شرایط دشوار و پیچیده برنامه‌ریزی‌ها و سیاستگذاری‌های خاص خود را نیاز دارد. برنامه‌های غربالگری بیماری‌های مزمن و سرطان‌ها و هم‌چنین مشاوره بیماری‌ها و اختلالات رفتاری و روانی اکنون از اولویت برخوردارند و ارتقای کیفیت زندگی هم‌زمان با افزایش امید زندگی از مهم‌ترین دغدغه‌های متولیان سلامت جامعه است. پرواضح است که مدیریت این شرایط و کنترل این عوامل مشارکت فعالانه و آگاهانه بخش‌های مختلف توسعه را می‌طلبد و به‌طور مشخص انتظار آن می‌رود که با شتاب هرچه بیش‌تر برنامه‌های علمی، آموزشی و هم‌چنین اجرایی و عملیاتی ما در سطوح مختلف ستادی و محیطی متناسب با این تحولات و اولویت‌ها طراحی و به اجرا گذاشته شود.

واژگان کلیدی: گذار اپیدمیولوژیک، گذار جمعیتی، سیمای سلامت، مرگ‌ومیر.